

МАРКЕТИНГ В КРЕДИТУВАННІ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. Ринкова трансформація економічної системи України передбачає корінні перетворення механізмів функціонування аграрного сектору, який забезпечує продовольчу безпеку країни, ефективну зайнятість сільського населення, підвищення його реального добробуту.

Фінансово-кредитний механізм завжди відіграв важливу роль у діяльності сільськогосподарських підприємств, а в умовах ринкової економіки його значення посилюється. На жаль, наявна організація сільськогосподарського виробництва не сприяє розбудові відповідної новим умовам системи фінансування його розвитку, оскільки сільськогосподарські підприємства усіх форм власності протягом тривалого часу працюють в умовах гострої нестачі фінансових ресурсів. Значна частина підприємств вичерпала можливості самофінансування і не може забезпечити власними коштами організацію виробництва конкурентоспроможної продукції. Таким чином, в умовах що склалися, першочергове значення набуває залучення фінансових ресурсів на кредитній основі.

Сьогодні на ринку кредитних послуг функціонує велика кількість банків, кредитних спілок і їх чисельність зростає, що в свою чергу призводить до посилення конкуренції на ринку кредитних послуг. Цей фактор, а також такі, як збільшення потреб в фінансових ресурсах, зростання частки залучених коштів в структурі фінансових ресурсів аграрних підприємств та низка інших обумовлюють необхідність орієнтації підприємств АПК на принципи маркетингу. В умовах, що склалися, без системного і комплексного впровадження маркетингової діяльності неможливо забезпечити успішне залучення фінансових ресурсів, оптимальну організацію фінансів підприємств АПК.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням формування та аналізу фінансових ресурсів аграрних підприємств через кредитування у спеціальній науковій літературі приділено багато уваги. Певний внесок у вирішення окремих проблем, пов'язаних з розробкою методологічних, організаційних, інформаційних аспектів зробили такі вчені, як В.Я.Амбросов, А.І.Берлач, М.Я.Дем'яненко, О.О. Лошкарьова, М.Й.Малік, Л.А.Євчук та ін.[1, 2, 4-7]. Грунтовні теоретичні дослідження і практичні розробки проблем розвитку маркетингу були проведені Г.О.Андрусенко, С.С. Гаркавенко, С.М. Ілляшенко, а в області забезпечення кредитними ресурсами АПК – Жаворонковою О.Р., Левшуковою Т.М. та ін.[8, 9].

Виділення невирішених раніше частин проблеми й формулювання цілей статті.

Незважаючи на вагомості здобутки в дослідженні проблем кредитування аграрних підприємств існуючі засади не дозволяють в повній мірі комплексно та спрямовано підійти до їх вирішення. Тому необхідно акцентувати увагу на низці питань, вирішення яких позитивно вплине на дану проблему. Велике значення має формування партнерських відносин між банками та клієнтами – аграрними підприємствами, оцінка фінансових можливостей підприємств, їх своєчасна інформованість відносно різних фінансових програм підтримки підприємств АПК. Саме використання маркетингового підходу до кредитного забезпечення є перспективним напрямком вдосконалення роботи й фінансового стану аграрних підприємств.

Виклад матеріалу дослідження. Ефективні кредитні відносини - необхідна умова досягнення стійких темпів економічного зростання аграрного виробництва та забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств. Кредитні ресурси, як правило, залучають в аграрну сферу для нарощування виробництва сільськогосподарської продукції. Протягом останніх 2000-2004 років частка кредитів у валовій продукції сільського господарства займала значне місце і зростає з 3,4% у 2000 році до 11,4% у 2004 році. Кредитний портфель останнім часом постійно збільшується. Тобто в сучасних умовах банки поступово нарощують кредитний портфель у кредитуванні аграрного сектора[10, 11].

Фінансування за рахунок державного бюджету видатків Мінагрополітики в період з 2004-2007 рр. збільшилося у 3,2 рази і склало у 2007 р. 7952 млн. грн., в тому числі фінансова підтримка підприємств АПК через механізм здешевлення кредитів збільшилася у 5,8 рази і склала у 2007 р. 551,3 млн. грн.[10]. Сьогодні пільгові кредити займають більше половини загального кредитування аграрного сектору. Кредитні кошти використовуються підприємствами агропромислового комплексу на придбання основних засобів сільськогосподарського призначення, в тому числі техніки, будівництво та реконструкцію виробничих об'єктів сільськогосподарського призначення, придбання устаткування для переробки сільськогосподарської продукції. Кредитні ресурси надаються як короткострокові – терміном користування до одного року, так і середньострокові – до трьох років.

Уряд запропонував низку заходів щодо поліпшення стану підприємств АПК, а саме: зменшення податкового тиску шляхом введення фіксованого сільськогосподарського податку, що сприяло послабленню податкового тягаря майже втричі[10]; зміни механізму сплати податку на додану вартість таким чином, щоб податок перераховувався не в бюджет, а залишався в розпорядженні сільськогосподарських підприємств використувувався для придбання матеріальних ресурсів сільськогосподарського призначення; надання часткової компенсації відсоткових ставок з Держбюджету на кредити по фінансуванню програм розвитку села.

Але деякі чинники гальмують розвиток кредитних відносин з підприємствами АПК, найважливішими з яких є кредитні ризики для банків.

Так, прострочена заборгованість за кредитами в АПК станом на початок 2006 року складала 49%. Це спостерігається і в подальшому, не зважаючи на всі перелічені заходи підтримки підприємств АПК державою, а також на фоні здешевлення процентних ставок комерційних банків (рис. 1).

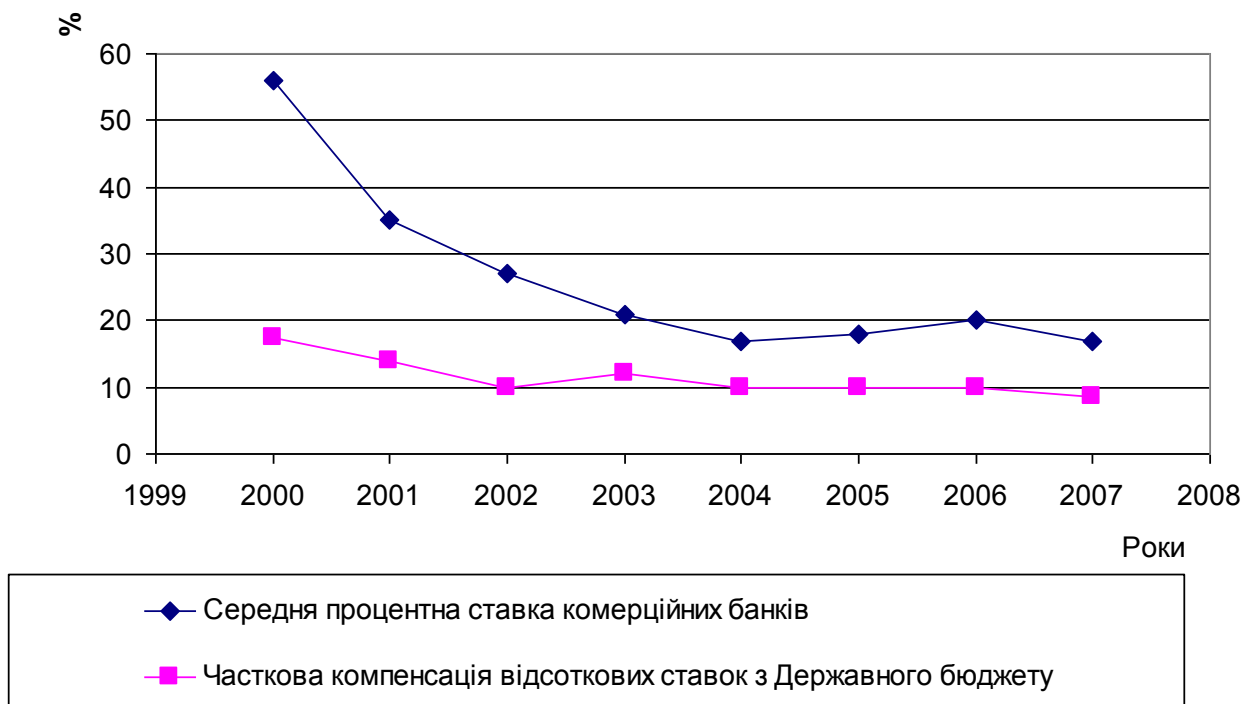

Рис. 1. Динаміка здешевлення процентних ставок комерційних банків України на надані короткострокові кредити підприємствам агропромислового комплексу в національній валюті

Через високу ймовірність неповернення кредитів, збитковость значної частини сільськогосподарських підприємств, відсутність ліквідаційної застави у товаровиробників, недосконалість законодавчих механізмів кредитування сільського господарства залишається ризикованим для банків.

З їх точки зору сільськогосподарських товаровиробників головними причинами, що негативно впливають на стан кредитування аграрної сфери є наступні. По-перше, це все ж таки великий відсоток банку за кредит. Закладання майбутнього урожаю починається з осені попереднього року, а його отримання – в липні вересні. Через низькі ціни на сільгосппродукцію в цей період коштів вистачає тільки на покриття боргів, які з'являються під час посівної. Сільгоспвиробники з цієї причини стараються не брати кредити восени під закладання урожаю, щоб не платити великі відсотки банку – виробництва продукції рослинництва не буде впродовж майже 10 місяців, а за відсутності тваринництва ці відсотки платити взагалі нема чим. Як наслідок, не в повному обсягу виконується комплекс сільськогосподарських робіт восени під урожай наступного року. Кредити сільгоспвиробники вважають за краще взяти весною з метою економії на виплаті відсотків банку (за 4-5 місяців) і тому значний обсяг робіт переноситься на весняний період. Великий обсяг робіт

неможливо провести в оптимальні агрономічні строки, що, в свою чергу, негативно відбивається на урожайності сільськогосподарських культур.

По-друге, отриманий кредит треба забезпечити наданням банку заставного ліквідного майна, що складає 200-250% від суми кредиту. При цьому банки оціню суму застави за допомогою Торгово-промислової палати зменшують на 30%. Тому значна частина господарств, які мають найбільшу потребу в кредитах, через відсутність ліквідного майна не кредитується.

По-третє, часткова компенсація по кредитах надається господарствам, які взяли цільові кредити у банках, процентна ставка у яких на сьогодні не перевищує 18%, а банки в більшості пропонують кредити під більш високий процент.

У четвертих, процедура оформлення кредиту дуже складна. Майно оцінюється Торгово-промисловою палатою, страхується, попередньо оформляється все майно у свою власність у бюро технічної інвентаризації та Держнагляді (тому що у багатьох колишніх КСП це не робилося). Таким чином процедура оформлення кредиту займає кілька місяців і потребує чималих коштів.

У п'ятих, непоінформованість частки сільськогосподарських товаровиробників про можливість отримання цільового кредиту в банках з подальшою частковою компенсацією відсоткової ставки та умов отримання кредиту.

Ці та низка інших негативних фактів говорять про серйозні недоліки в системі кредитування агропромислового комплексу і тому незважаючи на всі заходи Уряду цю проблему вирішеною вважати неможливо. Так, наприклад, в Запорізькій області кредитуванням аграрного сектора займається 22 банки та декілька кредитних спілок. В Мелітопольському районі аграріїв кредитують ще значно менша кількість банків – у 2005 р. їх було 5 шт., у 2006 р. - 6 шт. Послугами цих банків скористалася незначна частина підприємств району – в 2005 р. їх було 27 шт., а в 2006 р. менше на 8 шт., тобто 19 шт. Варто відмітити при цьому, що сума отриманих кредитів зросла на 63% і склала 13,4 млн. грн. (табл.1).

Таблиця 1

Діяльність банків Мелітопольського району з кредитування сільськогосподарських підприємств у 2005-2006 рр.

Назва банку	Кількість господарств		Фактично отримано кредитних ресурсів, тис. грн.		Відсоткова ставка		Потреба в частковій компенсації, грн.
	2005 р.	2006 р.	2005 р.	2006 р.	2005 р.	2006 р.	
Укрсоцбанк	6	1	755,74	100,00	17	17	7004,59
Райффайзен Банк Аваль	12	10	3495,00	5135,46	17	16...18	361380,07
Промінвестбанк	7	4	3600,00	2430,00	17	17	76417,06

Індексбанк	1	-	200,00	-	17	-	-
Металургбанк	1	1	150,00	102,00	17	20	23849,10
КБ «Хрещатик»	-	1	-	250,00	-	18	18904,11
Надрабанк	-	2	-	5380,00	-	19	-
Всього по району	27	19	8200,74	13397,46			487554,93

У 2007 році кредитуванням сільськогосподарських підприємств займалися ті ж самі банки, що і в 2006 році, але кількість підприємств, що користалися їх послугами скоротилася до 14 шт. Скоротилася сума фактично отриманих кредитів на 6,7% і склала 12494 тис. грн. Причому, частина виділених державних коштів на часткову компенсацію цільових кредитів (майже 161,62 тис. грн.) не були використані через непоінформованість частини підприємств і через неможливість отримання кредитів (відсутність заставного майна) іншою частиною.

Насправді, як це підтверджують дані таблиці 2, кількість підприємств, що отримали цільовий кредит значно менше – низка підприємств таких як ТОВ «Агроїл», СФГ «Степове-2001», ТОВ «Фридом Фарм Терра» отримували кредити двічі, а такі як ТОВ «АФ Україна», тричі у 2006 р. і у різних банках. Це наочно підтверджує той факт, кредити можуть получати і отримувати часткову компенсацію на відсоткову ставку з Держбюджету достатньо сильні підприємства, що можуть забезпечити кредит, і не один, наданням банку заставного майна, що в 2-2, 5 рази більше, ніж кредит. А значна кількість господарств через відсутність ліквідного майна не кредитується і поступово вмирає.

Таблиця 2

Кредитне забезпечення сільськогосподарських товаровиробників
Мелітопольського району в 2006 р.

Назва банку	Назва господарства, що отримало кредит	Отримано кредитних ресурсів, грн..	Процентна ставка, %	Потреба у частковій компенсації, грн.
Укрсоцбанк	ВАТ «Агрос»	100000,00	17	7004,59
<i>Всього</i>		100000,00		7004,59
Райффайзен Банк Аваль	ТОВ «Агроїл»	250000,00	17	14657,53
-// -	ТОВ «Агроїл»	385000,00	16	34702,74
-// -	СФГ «Степове-2001»	58170,00	16	8128,93
-// -	СФГ «Степове-2001»	300000,00	16	25493,98
-// -	ТОВ «АФ Україна»	312292,00	18	25085,75
-// -	ТОВ «АФ Україна»	1000000,00	16	73066,27
-// -	ТОВ АФ «Дари України	200000,00	16	15392,37
-// -	ТОВ «Східне»	130000	17	10202,95
-// -	ТОВ «Магістраль-	1000000,00	16	33301,23

	Агро»			
-./ -	ФГ «Наталія»	1500000,00	17	121348,32
<i>Всього</i>		5135462,00		361380,07
КБ «Хрещатик»	ТОВ «АФ Україна»	250000,00	18	18904,11
<i>Всього</i>		250000,00		18904,11
Промінвестба нк	ВАТ «Міжрайплемпідпр- во»	30000	17	2061,69
-./ -	ТОВ АФ «Мир»	500000,00	17	9614,07
-./ -	ДПДГ «Відродження»	1500000,00	17	34426,23
-./ -	ТОВ «Приазов'є»	400000,00	17	30315,07
<i>Всього</i>		2430000,00		76417,06
Металлург	ПП «Семенівка»	102000,00	20	23849,10
<i>Всього</i>		102000,00		23849,10
Надра	ТОВ «Фридом Фарм Терра»	3600000,00	19	
-./ -	ТОВ «Фридом Фарм Терра»	1780000,00	19	
<i>Всього</i>		5380000,00		
<i>Всього по району</i>		13397462,00		487554,93

На нашу думку, в ситуації, що склалася, поряд з низкою заходів державного стимулювання діяльності аграрних підприємств, яке повинне включати додаткові заходи щодо правового, законодавчого забезпечення діяльності цих підприємств, їх пільгового кредитування, державного страхування **позик**, пільгового оподаткування, прямого бюджетного фінансування необхідно особливу увагу приділяти інформаційно-консультаційному, кадровому та, особливо, маркетинговому забезпеченню діяльності підприємств, що дозволить значно знизити їх господарські ризики. Впровадження маркетингового підходу до кредитного забезпечення є перспективним напрямком вдосконалення роботи й фінансового стану аграрних підприємств. Впровадження служби маркетингу та ефективна її робота з дослідження ринку, в тому числі і ринку кредитних послуг, дозволить підприємству своєчасно володіти необхідною інформацією відносно пропозицій можливих банків-партнерів і вибрати найбільш ефективніший варіант.

Розширення регіональної мережі комерційних банків, а також розгортання в Україні мережі маркетингових установ для забезпечення товаровиробників достовірною та оперативною інформацією відносно ринку кредитних ресурсів і проведення для цього необхідних маркетингових досліджень буде сприяти поліпшенню поінформованості сільськогосподарських товаровиробників, що дасть можливість ефективно запрацювати кредитній системі на селі.

Література

1. Амбросов В.Я., Онегіна В.М. Формування кредитного ринку в системі агробізнесу США // Економіка АПК. – 2001. - №5. – С.115.
2. Берлач А.І., Фещенко Н.М. Система кредитування сільськогосподарських виробників // Фінанси України. – 2004. - №3. – С.44 -51.
3. Димура Т.І Сучасний стан кредитування аграрної сфери // Фінансування та кредитування аграрного сектора: проблеми та перспективи. – 2006. – Запоріжжя. – С. 53-54.
4. Фінанси в період реформування агропромислового виробництва / Дем'яненко М.Я., Алексійчук В.М., Борщ А.Г. та ін.. – К.: УААН. – 2002. – С. 138 – 139.
5. Лошкарьова О.О. Система кредитної та фінансової підтримки сільськогосподарських підприємств України // Фінанси підприємств. - №5. – 2005. – С. 94 – 100.
6. Малік М.Й. Фінансово-кредитний механізм у розвитку аграрного підприємництва // Фінанси України. – 2004. – С. 47 – 53.
7. Євчук Л.А., Людаєв В.В. Окремі аспекти співпраці аграрних підприємств з фінансовими партнерами // Економіка АПК. – 2006. - №11. – С. 59-65.
8. Жаворонкова О.Р. Значение внутреннего маркетинга в управлении качеством банковских услуг // Економіка: проблеми теорії і практики: Випуск 191: В 4 т. Том 1. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2004. – С. 23 -29.
9. Левшукова Т.И. Проблеми і особливості забезпечення кредитними ресурсами підприємств АПК // Науковий вісник Національного аграрного університету. – К.: НАУ. – 2007. – Вип.. 105. – С. 268 -273.
10. Панорама аграрного сектора України // Міністерство аграрної політики. – 2007. – 73 с.
11. www.minfin.gov.ua/control/uk/index

Ключевые вопросы, которые рассматриваются:

- действующая система кредитования аграрных предприятий, ее сильные и слабые стороны;
- предлагается ряд мероприятий, способствующих улучшению состояния исследуемой проблемы

Key questions which are examined:

- operating system of crediting of agrarian enterprises, it strong and weak parties;
- the row of measures, cooperant the improvement of the state of the probed problem is offered

Annotation

In the article of рассмотены problem of crediting of agricultural enterprises on the modern stage and principal reasons of their origin are analysed from point of both bank structures and agricultural commodity producers. The short analysis of activity of banks is presented on crediting of agricultural enterprises for 2005-2007 on the example of one of districts of the Zaporozhia area. Offered row of measures on

perfection of the existent system of crediting in an agrarian sphere, one of which is active introduction of marketing.

Аннотация

В статье рассмотрены проблемы кредитования сельскохозяйственных предприятий на современном этапе и проанализированы основные причины их возникновения с точки зрения как банковских структур, так и самих сельскохозяйственных товаропроизводителей. Представлен краткий анализ деятельности банков по кредитованию сельскохозяйственных предприятий за 2005-2007 годы на примере одного из районов Запорожской области. Предложены ряд мероприятий по совершенствованию существующей системы кредитования в аграрной сфере, одним из которых является активное внедрение маркетинга.